SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Muistio

Neuvotteleva virkamies
Vesa Pekkola

5.11.2019

19-926

Terveet tilat 2028 -hanke ja arvio sen vaikuttavuudesta. Hankkeen toteuttamisen kipupisteet.

Terveet tilat 2028 -ohjelma (TT2028) toimii seitsemällä toimenpidealueella (TP1-TP7):

1. Toimet julkisten rakennusten kunnon selvittämiseksi ja Terveet tilat -toimintamallin kehittämiseksi
2. Vuorovaikutus ja viestintä
3. Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen (Kansallinen sisäilma- ja terveysohjelma/THL, STM)
4. Rakentamiseen, kiinteistöjen käyttöön ja ylläpitoon liittyvien prosessien vahvistaminen
5. Terveen rakentamisen hankinta- ja omistuspalveluiden vahvistaminen
6. Osaamisen arviointi ja tarvittavat päivitykset
7. Ohjelman toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta.

Sosiaali- ja terveysministeriö osallistuu TT2028-ohjelman toteutukseen kaikilla toimenpidealueilla, mutta päävastuu sillä on TP 3:n toteuttamisessa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi. Valtaosa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi tehtävistä toimenpiteistä toteutetaan THL:n koordinoimalla Kansallisella sisäilma- ja terveysohjelmalla, mutta toimenpiteitä tehdään myös ministeriön omana työnä ja muutoin.

Sosiaali- ja terveysministeriölle on osoitettu TT2028-ohjelman yhteiseltä momentilta määrärahoja vuonna 2018 (LTAE) 300 000 euroa ja 2019 (TAE + EK lisäys) 435 000 euroa.

Ohjelman ensimmäisen vuoden aikana on tuotettu aktiivisesti uutta tietoa sekä työkaluja sisäilmaan liittyvien ongelmien ratkaisemiseen sekä oireilevien ja sairastuneiden tueksi. Työtä on tehty yhteistyössä monien keskeisten toimijoiden kanssa. Alle on listattu ensimmäisen vuoden keskeisimpiä tuotoksia.

Väestökysely
Kansalaisten käsityksiä ja tietoja sisäilmaan liittyvistä terveysvaikutuksista on selvitetty ensimmäistä kertaa väestökyselyn avulla. Tietoa hyödynnetään ohjelman seurannassa sekä esimerkiksi tiedon tuottamisen ja viestinnän suunnittelussa. (Lisää tutkimuksesta ja sen raportit; www.thl.fi/sisailmaohjelma)

Sisäilmatietoa koottu verkkosivuille kansalaisten, oireilevien sekä sisäilma-asioiden parissa työskentelevien ammattilaisten käyttöön
Sisäilma-aihesivustot (THL, TTL) on uudistettu, ja verkkoon on tuotettu runsaasti uutta tietoa kansalaisten, oireilevien ja ammattilaisten käyttöön

(www.thl.fi/sisailma; www.ttl.fi/sisailma; https://www.ttl.fi/tyontekija/toiminnalliset-oireistot/

Koulutus perusterveydenhuollon ammattilaisille pilottivaiheessa
Perusterveydenhuollon ammattilaisille suunnatun sisäilma-aiheisen koulutuksen suunnittelu ja pilotointi on nyt käynnissä parhaillaan. Koulutuksen suunnittelun pohjaksi Filha ry. teki selvityksen terveydenhuollon ammattilaisten koulutustarpeista keväällä 2019. Tuloksista tullaan raportoimaan myöhemmin.

Potilasnäkökulma mukaan järjestöyhteistyön avulla
Ohjelmassa mukana olevien järjestöjen kanssa suunnitellaan sisäilman terveys- ja hyvinvointikysymyksiin liittyvää viestintää (mm. Hengitysliitto, Allergia, iho ja astmaliitto, Sisäilmayhdistys ry, Filha ry). Järjestöt ovat keskeisessä roolissa tuomassa potilaiden näkökulmaa ja kokemuksia osaksi ohjelmaa.

-https://www.hengitysliitto.fi/fi/uutiset/vaikuttaminen-kansallisten-terveysohjelmien-kautta

Terveydenhuollon ammattilaisista koostuva asiantuntijaryhmä koolle
Ohjelman työtä tukemaan on perustettu terveydenhuollon ammattilaisista koostuva asiantuntijaryhmä. Ohjelman yhtenä tehtävänä on antaa tukea terveydenhuollon toiminnan kehittämiseen. Terveydenhuolto onkin viime aikoina aktivoitunut hienosti kehittämään potilaiden hoitoa. Esimerkiksi Helsingin yliopistollisessa sairaalassa on käynnistynyt sisäilmakeskus, jonka toimintaa tukee juuri perustettu HUSin toiminnallisten häiriöiden poliklinikka. (https://thl.fi/fi/-/terveydenhuollon-ammattilaiset-koolle-sisaymparistoissa-oireilevien-ja-sairaiden-hoitoa-tehostetaan)

Uusi sisäilmakysely oppilaille on otettu käyttöön
Uusi oppilaiden sisäilmakysely on kehitetty ja otettu käyttöön. Sisäilmakyselyiden avulla voidaan selvittää koulun sisäympäristön koettua laatua ja oppilaiden oireilua. Kysely on otettu hyvin vastaan kunnissa. Uudistettu oppilaiden sisäilmakysely on tehty jo yli 450 koulussa yhteensä yli 40 kunnasta. Kyselyihin on vastannut yli 60 000 oppilasta.

(https://thl.fi/fi/web/ymparistoterveys/sisailma/oppilaiden-sisailmakysely;https://thl.fi/fi/-/koulujen-valiset-erot-sisailmakyselyissa-ovat-paaosin-pienia-oppilaat-raportoivat-jonkin-verran-oireita-kaikkialla)

Näiden lisäksi on käynnissä paljon toimenpiteitä sekä rakennusten ongelmatilanteiden selvittämisen tueksi, ihmisten hoidon ja tuen parantamiseksi sekä viestinnän ja koulutuksen tehostamiseksi. Esimerkiksi rakennusten ongelmatilanteiden ratkaisuun tuotetaan parhaillaan uusia työkaluja. THL ja TTL päivittää ja täydentää selvitysprosesseja koulujen sisäilmaongelmien selvittämiseen. Nämä toimintamallit ovat keskeisessä roolissa, Terveet tilat- toimintamallin kehittämisessä. Terveydensuojelu- ja työsuojelulainsäädännön päivitystarpeita kartoitetaan. Lisäksi tuotetaan katsauksia yleisimmistä sisäilman haittatekijöistä viestinnän ja asiantuntijoiden käyttöön. Oireileville ja terveydenhuollon ammattilaisille tuotetaan ohjeistuksia ja terveydenhuollon osaamista parannetaan kehittämällä ja järjestämällä koulutusta terveydenhuollon ammattilaisille.

Hankkeen toteuttamisen kipupisteet

Terveet tilat 2028-ohjelman tavoitteet ovat kunnianhimoiset ja sen toteuttaminen vaatii paljon toimenpiteitä monella eri sektorilla. Työ tehdään laajassa sidosryhmien verkostossa, jotta

ohjelmassa voidaan ottaa eri näkökulmat riittävästi huomioon ja kehitystyön tulokset leviävät käytäntöihin.

Terveyden- ja hyvinvoinnin tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan panostusta niin tutkimukseen, toimintatapojen kehitystyöhön kuin myös viestintään ja koulutukseen. Koko valtakuntaa ja lähes kaikkia koskevassa asiassa näiden toteuttaminen vie valtavasti resursseja ja näkyvät muutokset ovat hitaita. Terveet tilat 2028-ohjelman aikana on ollut hyvä, että eduskunta ja hallitukset ovat pitäneet asiaa tärkeänä ja ohjelmalle on osoitettu tukea ja taloudellisia resursseja. Tarvittavien toimenpiteiden määrä on kuitenkin niin suuri, että resurssit eivät ole täysin mahdollistaneet suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamista.

Liitteet STM:n toimenpiteet eduskunnan kannanottoihin (EK 5/2013 vp – M 5/2013 vp – TrVM 1/2013, STM:tä koskevat kannanottokohdat 3, 7, 8, 11)

Vastaanottaja Eduskunnan tarkastusvaliokunta

Liite 1

STM:N TOIMENPITEET EDUSKUNNAN KANNANOTTOIHIN (EK 5/2013 VP – M 5/2013 VP – TRVM 1/2013, STM:TÄ KOSKEVAT KANNANOTTOKOHDAT 3, 7, 8, 11)

Viite: Rakennusten kosteus- ja homeongelmat EK 5/2013 – M 5/2013 – TrVM 1/2013 – TRO 1/2011 vp

3. Rakennusten terveellisyys ja rakennusalan pätevyysvaatimukset

Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa jo nyt käynnissä olevissa maankäyttö- ja rakennuslain sekä rakentamismääräyskokoelman muutosten valmistelussa rakennusten terveellisyyden paremmin huomioon. Valmisteluun tulee sisältyä myös selkeät rakennusalan pätevyysvaatimukset, joiden avulla parannetaan alan osaamista ja lisätään pätevien asiantuntijoiden määrää. Pätevyysvaatimusten tulee olla myös yhdenmukaisia terveydensuojelua ja työsuojelua koskevien säädösten kanssa.

Terveydensuojelua koskevista pätevyysvaatimuksista on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa (545/2015). Mikäli terveydensuojeluviranomainen tarvitsee asunnon tai muun oleskelutilan sisäilmaongelmien selvittämisessä tukea ulkopuoliselta asiantuntijalta, on terveydensuojeluviranomaisen käytettävä ko. asetuksen mukaista pätevää asiantuntijaa. Tällä hetkellä pätevien asiantuntijoiden käyttö on vakiintunut. Päteväksi todettuja asiantuntijoita on yli 300 ja uusia asiantuntijoita koulutetaan lisää useassa oppilaitoksessa eri puolilla Suomea. Pätevät asiantuntijat on listattu julkiseen rekisteriin ja tätä rekisteriä voidaan hyödyntää myös muutoin kuin vain terveydensuojeluviranomaisten avuksi, esimerkiksi työpaikkojen sisäilmaongelmien selvittämisessä tai silloin, kun kiinteistön omistaja omatoimisesti ryhtyy toimenpiteisiin sisäilmaongelman ratkaisemiseksi.

7. Toimintatavat ja menetelmät kosteus- ja homevaurioiden selvittämiseksi

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, jotta toimintatavat ja menetelmät kosteus- ja homevaurioiden selvittämiseksi ovat nykyistä luotettavampia. On käynyt ilmi, että kosteus- ja homevauriokorjaukset ovat usein epäonnistuneet. Vireillä olevan terveydensuojelulain sekä asumisterveysohjeen uudistamisen yhteydessä tulee parantaa terveyshaittojen syiden etsimisessä käytettävien menetelmien laatua ja selkeyttää ohjearvojen käyttöä. Lisäksi kansalaisille on kerrottava, mitä kosteus- ja homeongelmasta ei tutkimustiedonkaan perusteella tiedetä tulosten perusteella.

Sosiaali- ja terveysministeriö on raportoinut kyseisen lausuman toteuttamiseksi tehdyistä toimenpiteistä edellisten vuosien vuosikertomuksissa. Hallituksen käynnistämässä Terveet tilat 2028-ohjelmassa ja THL:n kansallisen sisäilma- ja terveysohjelmassa on jatkettu ja jatketaan yhä tämän toimenpide-ehdotuksen tavoitteiden toteuttamista. Väestön käyttöön on tuotettu ja tuotetaan tietoa kokoamalla tutkittua tietoa ja ohjeistusta mm. THL:n ja TTL:n internet sivuille. Kansallisessa sisäilma- ja terveysohjelmassa laaditaan kirjallisuuskatsauksia yleisimmistä sisäilmaan liittyvistä altisteista, joissa kootaan olemassa oleva tutkimustieto. Keväällä 2019 julkaistiin katsaus toksisuusanalyyseihin liittyen. Suunnitteilla on katsaukset mineraalikuiduista, hiukkasista, mikrobeista ja VOC-yhdisteistä. Katsauksia voidaan hyödyntää mm. asiantuntijatyössä sekä säädösten ja ohjeiden valmistelussa, mutta myös yleisessä viestinnässä.

Lokakuussa 2019 julkaistiin THL:n toteuttaman väestökyselyn tulokset. Kyselyn aiheena oli sisäilmaan liittyvät tiedot, asenteet ja käsitykset haitoista. Kyselyssä ilmeni, että väestön sisäilmaan liittyvät riskikäsitykset poikkeavat yhä paljon tutkitusta tiedosta.

8. Tiedottaminen kosteus- ja homevaurioituneista rakennuksista ihmisten altistumisajan lyhentämiseksi

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy viipymättä toimenpiteisiin mm. antamalla ohjeita ja tiedottamalla hyvistä käytänteistä, jotta ihmisten altistumisaika kosteus- ja homevaurioituneissa rakennuksissa saadaan mahdollisimman lyhyeksi.

Hallituksen käynnistämän Terveet tilat 2028-ohjelmassa ja THL:n kansallisen sisäilma- ja terveysohjelmassa valmistelussa on otettu huomioon myös tämän toimenpide-ehdotuksen tavoitteet. Ohjelmissa kootaan olemassa olevat ohjeistukset ja hyvät käytännöt kiinteistökannan hallintaan, rakentamiseen ja korjausrakentamiseen sekä rakennusten ylläpitoon ja sisäilmaongelmien selvittämiseen. Niiden pohjalta laaditaan Terveet tilat – toimintamalli, jossa rakennusten kunto, tarkoitukseensa sopivuus ja käyttäjien kokemukset tarkistetaan säännönmukaisesti, tilanne arvioidaan ja ongelmiin puututaan ripeästi.

11. Sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden ihmisten hoitoon pääsy

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin huonosta sisäilmasta oireilevien ja sairastuneiden ihmisten tutkimusten, hoidon sekä viranomaisten antaman tuen parantamiseksi mietinnössä ehdotetulla tavalla. Tärkeää on huolehtia, että kaikki terveyshaitoista kärsivät pääsevät asianmukaisiin tutkimuksiin ja saavat apua riippumatta siitä, ovatko he työelämässä tai missä päin Suomea asuvat. Myös silloin, kun oireiden ja sairauksien lääketieteellisistä syistä ei ole varmuutta, tulee käytettävissä olevin keinoin varmistaa, että potilas saa hoitoa mahdollisimman hyvin.

Hallituksen käynnistämässä Terveet tilat 2028-ohjelmassa ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kansallisen sisäilma- ja terveysohjelman valmistelussa on otettu huomioon myös tämän toimenpide-ehdotuksen tavoitteet. Kansallisessa sisäilma- ja terveysohjelmassa on kartoitettu terveydenhuollon sisäilmaosaamista ja aloitettu sen pohjalta terveydenhuollon koulutusta. Terveet tilat 2028-ohjelman ja kansallisen sisäilma- ja terveysohjelman lisäksi myös terveydenhuolto on itse aktivoitunut sisäilmasta oireilevien ja ympäristöherkkien hoidossa. Esimerkiksi HUS on käynnistänyt sisäilmapoliklinikka-toiminnan ja poliklinikan toiminnallisten häiriöiden hoitoon. Myös OYS on perustanut ympäristöherkkyystyöryhmän antamaan moniammatillista tukea ko. potilaille. Lisäksi mm. terveyskylä-portaaliin valmistellaan omahoitomateriaalia.

Vuonna 2020-2021 Kansallisessa sisäilma- ja terveysohjelmassa on tarkoitus selvittää sisäilmasta oireilevien hoitopolut ja tuen mahdollisuudet perusterveydenhuollossa ja määritellä työterveyshuollon ja erikoissairaanhoidon tutkimus- ja hoitopolut sisäilmasta oireileville. Lisäksi on mm. tarkoitus kehittää työntekijöiden näkökulmasta yksilöllisiä tukitoimia, joilla tuetaan sisäympäristöstä oireilevien työ- ja toimintakykyä sekä työssä jaksamista.